
Свети Јован Дамаскин

Јован Дамаскин (VIII век) је написао три знамените беседе против оних који одбацују свете иконе. Дамаскин је први од Отаца Цркве који даје богословско оправдање поштовања икона, утемељујући га на библијској истини о оваплоћењу Бога Логоса и другим дотадашњим апологетским списима у одбрану икона. Ово је први превод његових беседа о иконама на српски језик. Превод није потпун: преводилац је одабрао главне делове нарочито прве и треће беседе, тј. оне делове који су и најзначајнији за разумевање Дамаскиновог теолошког утемељења поштовања икона, а који су извршили велики утицај и на позније ауторе.

**Апологетска слова против опадача
светих икона**

* * *

(II, 4) Непријатељ истине и противник спасења људи који је у своје време преварио не само многобошце него чак и саме синове Израилеве да праве слике демона и безбожних људи и птица и животиња и гмизаваца, и да им се клањају као боговима, покушава сада да унесе немир у спокојну Цркву Божју, устима неправедника и језиком лукавим речима Божјим зло подмећући и трудећи се да његову ружноћу и мрачни вид прикрије и да срца верних помери из истинског и Оцима преданог обичаја (III, 2). Јер устадоше неки говорећи да не треба сликати и предлагати за гледање и прослављање и дивљење и ревновање Христово спасоносна чудеса и страдања, као ни јуначке подвиге Светих против ђавола. А ко не увиђа од оних који имају божанско знање и духовну мудрост да се ту ради о ђавољем подметању? Јер он не жели да буде објављен његов пораз и посрамљење нити

слава Божја и његових Светих да
буде описана.

(II, 5) И заиста, ако бисмо ми
правили слику (икону) невидљивог
Бога, грешили бисмо, јер је немогуће
изобразити оно што је бестелесно и
без облика, невидљиво и неописиво.
Ако опет правимо слике (иконе)
људи и сматрамо их за богове и као
боговима им служимо, стварно
безбожно радимо. Међутим, ми
ништа од свега тога не чинимо. Јер
то није грех ако сликамо икону Бога
који се оваплотио и јавио телесно на
земљи и по неизрецивој доброту
поживео са људима, и примио на
себе природу и тежину и облик и
боју тела. То је само израз наше
чежње да видимо Његов лик. Јер као
што каже божански Апостол: „Сада
видимо у огледалу и у загонетци“ (1.
Кор. 13,12). А икона и јесте огледало
и загонетка прикладна тежи нашега
тела. Јер по речима божанског
Григорија, ма колико се ум трудио
није у стању да изађе из телесности.

(II, 6; III, 3) О непомениче,
завидљиви ђаволе, криво ти је да
видимо Владичин прилик, подобије

(омиома) и да се преко њега осветимо и видимо Његова спасоносна страдања и да се дивимо Његовом снисхођењу, да созерцавамо Његова чудеса и познамо и прославимо силу Његовог божанства. Ти завидиш Светима на части коју им је Бог подарио. Не желиш да гледамо описану њихову славу и да постанемо ревнитељи њихове храбрости и вере. Не подносиш телесну и душевну корист коју од вере у њих задобијамо. Но, нећемо ти се покорити, завидљивче, демоне и човекомршче! Почујте народи, племена, језици, људи, жене, децо, старци, младићи, одојчади, народе хришћански свети: Ако вам неко проповеда другачије од онога што је примила Католичанска црква од светих Апостола, Отаца и Сабора и до сада сачувала, не слушајте га и немојте примити змијин савет, као што га је Ева примила и пожелала смрт. Било анђео или цар да вам проповеда другачије од онога што сте примили, затворите уши ваше. Надајући се у поправку устручавам се да засад кажем оно што рече божански Павле: „(такав) проклет да буде!" (Гал. 1,8).

(II, 7; III, 4) Него они који не истражују смисао Писма кажу да је Бог рекао преко Мојсија законодавца: „Не прави себи слике од онога што је на небу и што је на земљи" (Изл. 20,4; Пон. зак. 5,8): и преко пророка Давида: „Нека се посраме сви који се клањају) извајаним (предметима) и који се хвале својим идолима" (Пс. 96,7) и много шта друго овоме слично. Јер све оно што су навели из Светог писма и из Светих Отаца, има исти смисао.

Дакле, шта на ово да одговоримо? Шта друго ако не оно што је рекао Господ Јудејима: „Истражујте Писма" (Јн. 5, 39); јер је добро истраживање Писама. Међутим, овде добро обратите пажњу! Немогуће је, вољени, да Бог лаже. Јер један је Бог, један Законодавац Старог и Новог завета, који је у древна времена говорио многострано и на разне начине Оцима преко пророка а ђ последња времена преко Јединородног Сина свога. Зато добро пазите, реч није моја. Дух Свети је објавио преко светог Павла „Многострано и на разне начине

говорио је некада Бог оцима преко пророка" (Јевр. 1.1) Видиш ли да је многострано и на много начина Бог говорио. Јер као што вешти лекар не даје увек свима исту врсту лека, него свакоме даје прикладан и одговарајући лек, разликујући и место и болест и моменат, тј. време и стање и узраст; други даје детету а одрасломе други; један болесноме а други здравоме, уз то, не даје исти свакоме болеснику, него према стању и болести. Други лек даје лети а други зими, у јесен и у пролеће и на сваком месту сагласно месним приликама.

Тако и одлични Лекар душа забранио је прављење слика онима који су још увек (духовна) одојчад и који болују од болести идолослужења, који идоле сматрају за богове и клањају им се као боговима и који славу Божју приносе твари. Јер је немогуће направити слику (икону) Бога бестелесног и невидљивог и невештаственог, који нити има облика ни описа ни појмљивости. Како је могуће изобразити оно што је невиђено? „Бога нико није видио никад:

Јединородни Син који је у наручју Оца, он га објави" (Јн. 1,18); и „Нико неће видети Лице моје и жив остати" (Изл. 33,20) рекао је Бог.

(II, 8; III, 5) А да су се клањали идолима као боговима, чуј шта о томе каже Свето писмо. У време изласка синова Израилевих када се Мојсије попео на Синајску гору па одоцни, чекајући да прими Закон од Бога, побуни се неблагодарни народ говорећи Арону слуги Божјем: „Начини нам богове који ће ићи пред нама; јер човек овај Мојсије, не знамо шта би са њим" (Изл. 32,14,6). Онда пошто скидоше украсе са својих жена и истопише, једоше и пише и опише се вином и заблудом и почеше играти, говорећи у безумљу: „Ови су богови твоји, Израилљу" (Изл. 32,4). Видиш ли да су имали идоле за богове, чак нису начинили идол Зевса или овог или оног (божанства), него дадоше злато да се како било направи идол било кога, и изађе глава телета. Тако су имали за богове те одливке и њима се као боговима клањаху, ономе што је било обиталиште демона. А да су служили твари а не Творцу то

потврђује и божански Апостол: „Они заменише славу нетрулежног Бога подобјем трулежнога човека и птица и четвороножаца и гмизаваца и послужише твари наместо Творцу" (Рим. 1,25). Ето ради тога забрани Бог прављење сваког подобја (прилика) као што каже Мојсије у Поновљеним законима: „И говори Господ вама из огња: глас рече чусте а подобје не видесте, него би глас", и мало после: „Чувајте крепко душе ваше, јер подобје не видесте, у дан у који вам говори Господ на Гори Хориву из огња, да не би пали у безакоње и направили себи извајано подобје, свакакву слику, прилик мушког или женског, подобје сваке животиње од оних што су на земљи, подобје сваке птице крилате", итд.; а мало после: „Да не би погледавши на небо и угледавши сунце и месец и звезде и сав украс неба, пао у заблуду и поклатио им се и служио им" (Понз 4,1517; 4,19).

(1,4) (А ја) знам онога који је нелажно рекао: „Господ Бог твој Господ је један", и „Господу Богу твоме се поклати и њему јединоме богослужи", и „немој имати других

богова" (Понз. 6,4.14; Мат. 4,10; Понз. 5,7); и „не прави било какво вајано подобије (прилик), од онога што је на небу горе и што је на земљи доле" (Понз 5,8), и „нека се постиде сви који се клањају вајаним ликовима" (Пс. 96,7), и „богови који нису створили небо и земљу пропашће" (Јер. 10,11); и све што је на тај начин „из давнине Бог говорио оцима преко пророка, у ове последње дане говорио је нама у Јединородном своме Сину, кроз кога је и векове створио" (Јевр. 1,12).
Знам онога који је рекао: „А ово је живот вечни да познају тебе јединога истинитога Бога и кога си послао Исуса Христа" (Јн. 17,3).
Верујем у једнога Бога, једино начело свега, беспочетног, нествореног, непропадљивог и бесмртног, вечног и вековитог, несхватљивог, бестелесног, невидљивог, неописивог, необликог, једну надсуштаствену суштину, надбожанствено Божанство, у три Лица (ипостаси), Оцу и Сину и Светоме Духу, и њему јединоме богослужим и њему јединоме приносим богослужно поклоњење. Једноме Богу се клањам, једноме

Божанству, али и Тројици
богослужим Лица, Богу Оцу и Богу
Сину отеловљеном и Богу Духу
Светом, једноме Богу... Не клањам
се твари наместо Творцу него се
клањам Творцу створившем оно што
је моје и сишавшем у твар
непонижајно и непроменљиво, да би
прославио моју природу и учинио је
заједничарем божанске природе.
Заједно с Царем и Богом клањам се и
„порфири" тела (Његовог), не као
оделу нити као четвртом лицу (да не
буде!) него као ономе што је,
постало и остало скупнобожно, као
(бого)помазано, на непроменљив
начин. Јер природа тела (Христовог)
није постала Божанство, него као
што је Логос постао тело и
непроменљиво остао оно што је био,
тако и тело постаде Логос не
изгубивши оно што јесте,
поистовећено уз то са Логосом по
ипостаси. Отуда мени и смелост да
изображавам Бога невидљивог, но не
као невидљивог него као онога који
је за нас постао видљив, заједницом
тела и крви. Не изображавам, дакле,
невидљиво Божанство него
изображавам виђено Божје тело. Јер
ако је немогуће насликати душу, то

тим пре важи за самога Бога који је дао нематеријалну душу.

(1,6) Сада видиш да има једно за циљ (оно што говори Мојсије): не служити твари наместо Творцу и не приносити поклоњење богослужја сем једино Створитељу. Зато Мојсије свугда додаје поклоњењу богослужје, па опет каже: „Да ти не буду други богови осим мене". (Пон. зак. 5,79).

(I, 7) Као што се види, због идолослужења забрањује се сликање ликова, као и због тога што је немогуће изображавати безкаквотног и неописивог и невидљивог Бога... „Нисте, речено је, лице његово видели" (Јн. 5,37). То каже и Апостол Павле ставши посред Ареопага: „Када смо дакле, род Божији, не треба да мислимо да је Божанство подобно злату или сребру, или камену изрезаном по вјештини и замисли човечијој" (Дап 17,29).

(1,8) Ово је Јудејима постављено као закон због њихове склоности идолослужењу. А ми, богословски речено, који смо побегли од

сујеверне заблуде, којима је дато да у чистоти будемо са Богом, који смо познали истину и да једином Богу служимо и богатимо се савршенством богопознања, како би достигли у мужа савршена, прешавши детињство нисмо више под васпитачем, стога што смо примили дар расуђивања од Бога и познали шта је оно што је сликом изобразиво а шта оно што је неописиво. Јер је речено: „Његово лице нисте видели" (Јн. 5,37). Дивне ли мудрости Законодавца! Како изобразити оно што је невидљиво? Како описати каквотно и невеличаво и неодредиво! Како уобличити безоблично! Како описати каквотно и невеличаво и неодредиво! Како уобличити безоблично! Како бојом изразити бестелесно?! Шта је онда оно што се нама тајанствено објављује? Јасно је да невидљивог Бога нећеш изобразити. Но, када видиш Бестелесног који је ради тебе постао човек, онда ћеш изградити образ људског лика. Када Невидљиви постане видљив телом, онда ћеш изобразити лик Виђенога: када Бестелесни и неуобличиви, некаквотни и неколичиви и

невеличави по преимућству своје
природе када Он који постоји у
обличју Бога, прими обличје слуге,
њиме се сажме (скуппи) до каквоће и
количине и обвије се обликом тела,
тада се Онај који је тако примио да
буде видљив уцртава на плочама, и
поставља за гледање. Сликај, дакле,
његово неизрециво снисхођење, од
Дјеве рођење, крштење у Јордану,
преображење на Тавору, страдања
која су проузроковала бестрашће,
чудеса симболе његове божанске
природе, која се творе кроз дејство
тела божанским деловањем, онда
спасоносни крст, погребанье,
васкрсење, вазнесење на небо. Све то
описуј и речју и бојом... Не бој се и
не плаши: и те како мије позната
разлика врста поклоњења. Некада се
Аврам поклатио синовима
Еморовим, када је двоструку пећину
купио за гробницу, и то
незнабожним људима, болујућим од
непознавања (правог) Бога.
Поклатио се Јаков Исаву брату
својем и фараону човеку
Египћанину, и то се поклатио на
врху штапа. Поклатили су се али му
нису као Богу служили. Поклатио се
Исус Навин и Данило анђелу Божјем

али му нису богослужили. Јер друго је богослужно поклоњење а друго приношено из почести онима који су по неком достојанству уздигнути.

(1,9) Но, пошто је реч о икони и поклоњењу, дај да објаснимо ту реч о њима. Икона је слика (подобије) која карактерише прволик тако што поседује и одређену разлику у односу на њега. Јер икона није по свему слична са праликом (архетипом). Жива пак икона невидљивога Бога, природна и непроменљива, Син, који носи у себи целога Оца, поседује по свему истоветност са њим, разликујући се једино узрочношћу. Јер Отац је природни узрок а Син проузрочени. Отац није из Сина него Син из Оца. Од њега додуше јесте, али нема биће после њега, тј. после родившег га Оца.

(1,10) И у Богу постоје иконе и парадигме (праузори) онога што је од њега настало, тј. његов предвечни савет, вечно истоветни. Јер оно што је Божанско по свему је непроменљиво и нема у њему промене или сенке измене. Свети

Дионисије, дубоки зналац божанских ствари, који је размишљао о Богу богонадахнут, назива ове иконе и парадигме (праузоре) предодређењима. Јер у његовом саветује пре свога настанка уцртано и насликано све оно што је он предодредио и што ће неизоставно бити, слично човеку који намерава да сагради кућу те најпре оцртава и одсликава њен план у своме уму.

(1.11) Поред овога постоје иконе (сlike) невидљивих и неизобразивих ствари које се чулно изражавају ради бољег разумевања. Тако и божанствено Писмо приписује образе Богу и анђелима. Тражећи томе објашњење исти божански муж каже да би се могло рећи да то што се употребљавају образи неизобразивих ствари и облици онога што је безобликовно за то није једини разлог нама примерена аналогија, која није у стању да се непосредно уздигне до умних сазерцања, па се стога остварује у себи својственим и урођеним аналогијама (узвођењима). Зато ако се божанска реч стара о нама и од

свуда проналази оно што нас узводи, придајући и стварима које су просте и неизобразиве неке образе, како онда да не ослика изображењима ствари по самој природи обликоване, оне за којима човек чезне а није у стању да их види зато што нису присутне? Јер се чулним путем ствара у предњем делу мозга нека врста маште која се онде доставља моћи расуђивања и бива похрањена у памћењу. То потврђује и богоречити Григорије (Богослов): „Ма колико се ум трудио, немоћан је да изађе из телесности", али "и оно што је код Бога невидљиво, од постања света умом се на створењима јасно види" (Рим. 1,20; Григорије Богослов, Беседа 28,44). Отуда видимо иконе (слике) у створењима које нам дискретно објављују божанска указања. Као, на пример, кад кажемо „света надначална Тројица" да се изображава сунцем, светлошћу и зраком, или извором извирућим, водом која извире и ушћем; или: нашим умом, речју и духом, или: кореном биљке, цветом и мирисом.

(1.12) Икона се такође зове и оно што тајанствено оцртава оно што ће

се догодити у будућности, као на пример: кивот и штап и сасуд, Свету Богородицу; као што је змија указања на Онога који је преко Крста уништио свезлу Змију, или море, вода и облак на Духа крштења.

(1.13) Икона се назива и сећање на догађаје или неко чудо или почаст, посрамљење, врлину или зло, ради користи оних који ће доцније ићи путем обожења, да би од зла бежали а у добру ревновали. Таква слика (икона) је двострука: она или се записује у књиге као реч, као што је Бог на плочама урезао Закон и заповедио да се записују животи богољубивих људи, или чулним (опипљивим, естетским) виђењем, као што заповеди (Бог) да сасуд и штап буду положени у кивот (завета) на спомен. Тако исто и ми данас сликамо иконе (слике) догађаја и врлина. Зато или треба одбацити сваку слику и окренути се против онога који нам је наредио да ово чинимо, или сваку прихватити по смислу и на начин који свакој од њих приличи. Дотакнувши се пак начина изображавања (сликања)

иконе, да кажемо нешто и о самом поклоњењу (њој).

(1.14) Поклоњење је символ припадања и поштовања. Познати су нам његови различити начини. Прво (поклоњење) је богослужног типа: њега приносимо једино Богу, по природи поклоњења достојном. Онда поклоњење приношено ради по природи поклоњења достојног Бога његовим пријатељима и слугама, као што су се Исус Навин и Данило поклонили анђелу, или божанским местима, по Давидовим речима: „Поклонимо се месту на коме стајаху ноге његове“; или ономе што је њему посвећено: тако се сав Израил поклатио шатору и храму у Јерусалиму, около стојећи и непрестано се одсвуда према њему клањајући; или кнезовима које је он изабрао: као Јаков Исаву, као старијем брату по Богу и фараону Богом постављеном кнезу, и Јосифу његова браћа. Знаи и за почасно узајамно приношење поклоњења, као Аврам синовима Еморовим. Зато, дакле, или укини свако поклоњење или свако прихвати са одговарајућим смислом и начином.

(1.15) Одговори ми на питање: Је ли Бог један Бог? Да, рећи ћеш, тако мислим, један је Законодавац. Па зар он даје противуречне законе? Јер херувими спадају у творевину. Како онда он заповеда да вајани херувими и израђени људском руком заклањају Ковчег измирења (Изл. 25,1820). Зар није јасно да је немогуће правити икону Бога, као неописивог и неизрецивог, или некога као Бога, да не би дошло до поклоњења творевине на начин само Богу доличан. За херувиме пак као описиве и као оне који као слуге стоје око престола Божјег заповеда да буде начињена њихова икона (слика) и да у ставу служења заклања Ковчег измирења. То стога што је требало да се иконом (сликом) небеских служитеља заклони икона (слика) божанских тајни.

А шта кажеш за кивот, сасуд (стамну), Ковчег измирења? Зар и они нису руком рађени? Нису ли дела руку човечијих? Зар нису направљени од, како ти кажеш, „нечасне“ материје? Шта је цела Скинија? Зар и она није икона (слика)? Зар није сенка и

предуказање? Зато божанствени Апостол, говорећи о законским свештеницима, и каже: „Који служе предуказањем и сенком небеских ствари, као што се откри Моисију, кад је требало да начини Скинију. „Гледај, каже, да начиниш све по обрасцу који тије показан на Гори" (Јевр. 8,5). Но, Закон није био чак ни икона него само преднацрт (лростаоца) иконе. Зато исти Апостол каже: „Јер закон имајући само сенку будућих добара, а не сами лик ствари" (Јевр. 10,1). Ако, дакле, закон забрањује иконе (слике) а сам представља преднацрт (сенку) иконе, шта на то да кажемо? Ако је Скинија сен и образац образа (лика), како онда да закон забрањује иконописање? Но, није то тако, није. Пре ће бити да „свака ствар има своје време".

(1,16) Истина је да у старини бестелесни и неизобразиви Бог уопште није сликан. Сада, међутим, када се јавио у телу и поживео са људима, слика се оно што је код Бога видљиво. Не клањам се материји него се клањам Творцу материје, ономе који је ради мене

постао материја, и изволео да се настани у материји, и који ми је преко материје остварио спасење. Но, не поштујем њу као Бога, не дао Бог! Јер како може бити Бог оно што је из ничега настало? Ако и јесте Божје тело постало Бог непроменљиво због ипостасног јединства, као помазано али и као остало оно што је по природи било: тело одушено душом разумном и умном, започело, не нестворено. А и осталу материју, преко које ми је дошло спасење, поштујем и одајем јој по част, као испуњеној божанском силом и благодати. Зар није материја предивно и трипут блажено крсно дрво? Или зар није материја чесна и света Гора место Лобање (распећа)? Или зар није материја животодавни и живоносни камен, Гроб свети, извор нашег васкрсења? Или зар није материја мастило и свесвета књига Еванђеља? Зар није материја и живоносна трпеза која нам даје Хлеб живота? или зар није материја злато и сребро од којих се праве крстови, плоче и чаше. Или, пре свега овога, зар није материја тело и крв Господа мога? Зато или одбаци поштовање и поклоњење према свему овоме или

уступи место црквеном предању и поклоњењу икона Божјих и пријатеља Божјих именованих, и отуда осећених благодаћу Духа Божјег. Не називај материју злом јер она није нечасна: ништа од онога што је Бог створио није нечасно. Такво схватање је манихејско. Само оно је нечасно што нема узрок у Богу него представља нашу измишљотину, слободним скретањем и стремљењем воље из онога што је природно у оно што је неприродно, а то управо и јесте грех. Ако обешчашћујеш иконе ради Закона и забрањујеш их зато што су направљене од материје, пази шта каже Свето писмо: „И рече Бог Мојсију говорећи: гле, позвах по имену Веселеила сина Урије сина Орова од племена Јудина. И напуних га Духа Светога, мудрости и знања и сваке вештине, да обликује и обрађује злато и сребро и мјед и драгоцену камење и порфиру и црвену нит и љубичасти конац, да умије резати камење и тесати дрво и радити сваки посао. И ја сам му дао Елијава сина Ахисамахова од племена Данова; и свакоме мудроме срцем ја сам дао мудрост, и израдиће

све што сам ти заповедио" (Изл. 31,16). И опет: „Рече Мојсије целоме збору синова Израилљевих: Чујте ову реч, коју заповеди Господ говорећи: Скупите између себе самих прилог Господу. Сваки пријемчива срца, нека принесе првине Господу... И сваки мудар срцем међу вама нека дође да ради све оно што је заповедио Господ: шатор и све друго" (Изл. 35,45,1011)... Као што се види, материја која је по вама нечасна, достојна је поштовања. Има ли шта бедније од козјих длака и боја? И зар нису боје црвено и порфира и јакинт? Гле, ту је и подобје херувима. Како онда кажеш да Закон забрањује управо оно што Закон заповеда? Ако ради Закона забрањујеш иконе, онда си обавезан и суботу да празнујеш и да се обрезујеш, јер то Закон тражи неизоставно. Знајте, међутим, „да ако закон држите Христос вам ништа неће користити. Ви који се законом оправдавате, отпали сте од благодати" (Гал. 5, 2.4). Стари Израил није видео Бога, „а ми откривеним лицем славу Господњу гледамо" (2 Кор 3,18).

(I, 17) Тако видљиво постављамо свуда његов лик, тј. лик оваплоћеног Бога Логоса и освећујемо прво међу чулима (а прво међу чулима је вид), слично као што речима (освећујемо) слух. Јер икона је подсетник: оно што је књига за писмене, то је икона за неписмене; и што је за слух реч, то је икона за вид. Њоме се умно са њим(Христом)сједињујемо. Зато је Бог и заповедио да се направи кивот од немољчавог дрвета и да он буде позлаћен споља и изнутра, да се у њега положи плоче Закона, штап (Аронов), златни сасуд са маном, ради сећања на догађаје и прасликовања онога што ће се збити, И ко не би назвао ове иконе (слике) очевидним проповедницима? А све то је стајало не негде по страни у шатору него пред лицем целог народа: гледајући на њих они су приносили преко тога дејствујућему Богу поклоњење и богопоштовање. Наравно, не тако што су те предмете обожавали него што су се преко њих сећала чудеса и приносили чудотворцу Богу поклоњење. Сlike су им биле дате на подсећање, да буду поштоване не као богови, него

као оно што подсећа на божанска дејства.

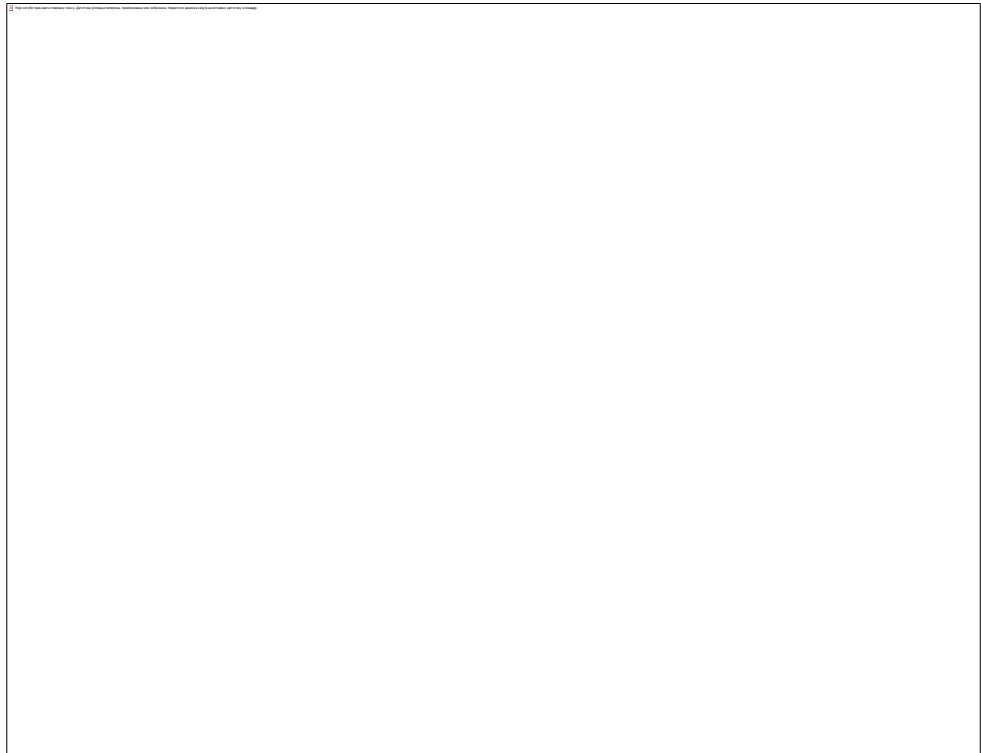
(1.18) Бог је такође заповедио да се узме и дванаест каменова из Јордана, па додаје разлог речима: „Да испричаш када те пита син твој, шта је то камење, како пресахну вода у Јордану заповешћу Божјом, па пређе кивот Господњи и сав народ" (Изл. 13,14). Како онда да ми не изобразимо спасоносна страдања и чудеса Христа Бога нашега, да би када ме упита син мој, шта је ово? могао рећи: Бог Реч постаде човек и преко њега пређе Јордан не само Израил, него се цела природа поврати древном блаженству, кроз које се наша природа уздигла из дубина земаљских изнад сваког начела и села на самом престолу Оца.

(1.19) у реду, кажеш: Насликај изображење Христово и тиме се задовољи или и (изображење) његове матере Богородице. О, како је то неумесно! Тиме си отворено признао да си непријатељ Светих! Јер ако сликаш Христа а не и Свете, онда је јасно да ти не забрањујеш

икону него поштовање Светих, што се од памтивека нико није усудио да учини, па чак ни да покуша такву дрскост. Сликајући икону Христа као прослављеног, одбацујеш изображење светих као непрослављених и тиме покушаваш да прикажеш истину за лаж. „Јер ја живим“, каже Господ, „и оне који ме славе прослављам“; а божански Апостол: „Тако ниси више роб него син; а ако си син и наследник си Божји кроз Христа“ (Гал 4,7), и још: „Пошто с њим страдамо, да се с њим и прославимо“ (Рим 8,17). Очеvidно, не ради се о борби против икона него против Светих. Јован пак богослов, најприснији ученик, каже: „да ћемо слични њему бити“ (1 Јн 3,2). Јер као што гвожђе кад се сједини с огњем, постаје огањ, али не природом него сједињењем и усијаношћу и заједничарењем, тако и обожени човек, не природом него заједничарењем постаје Бог. Овде не мислим на тело оваплоћеног Сина Божјег јер оно је ипостасним јединством и заједничарењем са божанском природом постало Бог непроменљиво, не енергијом Божјом помазано као сваки поједини од

пророка, него целосним присуством Помазујућег. А да и Свети постају обожењем богови види се из реченога: „Стаде Бог на сабору богова, посред богова ће пресудити" (Пс 81,1); то када стане Бог посред богова да раздељује достојанства, по тумачењу Григорија Богослова. (1,20) Бог је заповедио Давиду да му сазида храм преко његовог сина Соломона и да му сагради дом покоја, Соломон га сазида и направи херувиме, као што каже књига Царева, и обложи херувиме златом и све зидове околу изрезане ослика херувимима и палмама, споља и изнутра не каже „са стране" но „околу", уз то и воловима и лавовима и речицама. Зар није много прикладније да се зидови дома Господњег украсе ликовима Светих и изображењима, него ли животињама и дрвећем? где је закон који заповеда: „не прави себе резана лика"? Него као што Соломон, на кога се излила мудрост, није изображавао Бога тиме што је сликао херувиме и лавове и слике волова, зато што то закон забрањује, тако ни ми не сликамо Бога када правимо изображења Светих. Јер као што се у

оно време чистио храм и народ крвљу животиња и пепелом јунице, тако се сада Црква саградила крвљу Христовом „који је мученички пострадао у време Понтија Пилата“, и самог себе показао првином мученика, а уз то и светом крвљу Светих. Исто тако је тада био украшен дом Господњи ликовима и изображењима животиња а сада ликовима Светих који су сами себе учинили храмовима духовним и словесним за обитавање Бога живога у Духу.

(II, 10, ср. III, 9a) Тако и по питању икона треба тражити истину и циљ оних који их праве, па ако истинито и правилно и у славу Божју и његових Светих то бива, за подстицање на врлину и избегавање зла и спасење душа, онда их треба примати и поштовати као иконе и узоре и слике и књиге за неписмене; и поштовати и љубити, и очима и уснама и срцем целивати као подобије оваплоћеног Христа или његове Мајке или Светих, заједничара страдања и славе Христове и победника и уништитеља ђавола и демона и њихове обмане. А ако се неко дрзне да прави икону невештаственог, бестелесног (и невидљивог и неизобразивог и необојивог) Божанства, њу одбацујемо као лажну. Ако лије, пак, прави у славу и поклоњење и почаст ђавола или демона, презиремо је и огњем спаљујемо. Ако, пак, неко обоготвори слику људи или птица или гмизаваца или другог неког створења, таквога проклињемо. Јер, као што Свети Оци порушише олтаре и храмове демонске и на њихова места подигоше храмове посвећене имену Божјем и Светима,

и ми их поштујемо, тако они уништише и слике (иконе) демона и поставише наместо њих иконе Христа и његове Мајке и Светих, па и њих поштујемо. У Старом завету Израил није подизао ни храмове посвећене људима, нити се празновао спомен на људе, јер се људска природа још увек налазила под проклетством, а смрт била осуда, па се зато туговало и тело умрлог сматрало за нечисто, као и онај који би га се дотакао сада пак, откада је само божанство прожело нашу природу као неки животворни и спасоносни лек наша природа се прослави и у нетрулежност претвори. Зато се празнује и смрт Светих и подижу им се храмови и њихове иконе сликају.

(II, 11) Нека сваки човек зна да онај који покушава да уништи икону начињену из божанске љубави и ревности у славу и спомен Христа или његове Мајке свете Богородице или некога од Светих, и на посрамљење ђавола и победу њега и његових демона; и који је не поштује и нечествује и не целива као чесну икону а не као Бога такав је

непријатељ Христов и свете Богородице и Светих и заговорник ђавола и његових демона. Он на делу показује жалост што се Бог и његови Свети поштују и прослављају а ђаво посрамљује. Јер икона је победа и откривење и обелиск у спомен победе оних који су били сјајни и изврсни у борби, посрамљености побеђених и поражених. Често сам гледао чезнутљиве када виде хаљину онога за којим чезну, како је целивају очима и уснама, као самог вољеног. „Треба дати свакоме што смо дужни“ по светом Апостолу Павлу, „коме част част“ (Рим. 13,7), и „цару као господару, началницима као његовим посланицима - свакоме по мери достојанства (1 Петр 2,13).

(П, 12) Није за царе да дају законе Цркви. Пази шта каже божански Апостол: „И ове постави Бог у Цркви: прво апостоле, друго пророке, треће пастире и учитеље, за сазидање Цркве“ (1 Кор 12,28; Еф 4,11). Царе не помиње! И опет: „Слушајте старешине своје и повинујте им се јер они бдију над душама вашим, пошто ће одговарати за њих“ (Јевр. 13,17). И поново:

„Памтите старешине ваше, који вам проповиједаше ријеч Божју; гледајући на њихов живот, будите ревносни у вери" (Јевр 13,7) Цареви вам нису проповедали реч Божју него пророци и апостоли, пастири и учитељи. Када је бог заповедио Давиду да му сагради дом, рече му: „Нећеш ми ти саградити дом зато што си ти човек крви" (1 Днев 28,3). „Треба дати свакоме што смо дужни", закликта Апостол Павле, „коме част част, коме страх страх, коме порез порез, коме царину царину" (Рим 13,7) Царевима, дакле, припада грађански поредак, а црквено устројство је за пастире и учитеље. Разбојнички метод је то, браћо! Саул поцепа Самуилову хаљину и шта је доживео? Поцепа Бог његово царство и даде га веома смерном Давиду. Језавеља протера Илију и пси се купаху у њеној крви. Ирод посече Јована и изједен од црва, издахну. Тако и сада блажени Герман (патријарх цариградски), који заблиста животом и речју, би шамаран и протеран, и многи други епископи и оци, чија нам имена нису знана. Зар то није разбојништво!? Господ, када му приступише ради

кушања књижевници и фарисеји, да га ухвате у речи, и упиташе га да ли треба давати порез ћесару, одговорим: „Донесите ми новац“. Када га донесоше, рече: „Чији лик има?“ Кад му рекоше: ћесарев, каза: „Подајте ћесарево ћесару а Божје Богу“ (Мт 22,17). Слушаћемо те, о царе, у питањима која се тичу свакидашњег живота, порезима, царинама, давањима и узимањима, у ономе што ти је од нашега поверено. У црквеном устројству имамо пастире који су нам проповедали реч Божју и који су обликовали црквене уредбе. Нећемо померити вечне границе, које поставише Оци наши, него држимо предања као што смо их примили. Јер ако почнемо рушити грађевину Цркве макар у најмањем мало помало биће цела разорена.

(1,21; II, 15)Описујемо Христа Цара и Господа али не лишавајући га његове војске. А војска Господња су Свети. Нека се лиши своје војске земаљски цар, па тек онда нека ће лиши свога Цара и Господа. Нека одбаци царски венац и круну, па тек онда нека укине поштовање према онима који су тиранина победили и

зацарили се над страстима. Ако ће они бити наследници Божји и сунаследници Христови и заједничари божанске славе и царства, како онда да не буду пријатељи Христови и учесници земаљске славе? „Не зовем вас слугама“, каже Бог, „ви сте пријатељи моји“ (Јн 15,14). Зар онда да их лишимо части коју им је Црква дала? О дрског ли поступка! О дрског ли схватања које се противи Богу и супротставља његовим заповестима! Ако се не поклањаш икони онда се не поклањај ни Сину Божјем „који је икона невидљивога Бога“ жива и обличје непроменљиво...

Клањам се икони Христа као оваплоћеног Бога, Владичици свих Богородици као Мајки Сина Божјег, Светих као пријатеља Божјих. Њих који су се до смрти одупрли греху и угледали на Христа проливањем крви за њега који је претходно своју крв пролио за њих, и који су његовим стопама ходили. Њихове, дакле, подвиге и страдања осликавам, њима освећиван, и подстицан на ревност угледања. И то чиним кроз страхопоштовање и

поклоњење: „Јер част иконе прелази на прволик“, каже божанствени Василије. Ако подижеш храмове Светима Божјим, величај и њихове славне подвиге. У стара времена није подизан храм у човеково име, није прослављана смрт праведника него се оплакивала, и онај који би се дотакао мртваца, па и самога Моисија, сматран је за нечистога. А сада се празнују успомене на Свете: смрт Јаковљева је оплакивана а смрт Стефана (архиђакона) се празнује. Зато или укини и свечане успомене на Свете које се одржавају насупрот Старом завету, или дозволи и иконе насупрот, како ти сматраш, Закону. Но, било би немогуће не празновати спомене светих јер сабор светих и богоносних Апостола заповеда да се то чини. Јер откада је Бог Логос постао тело (човек) поставши сличан нама у свему сем греха, откада је несмешиво присајединио себи оно што нама припада и непроменљиво обожио тело, узајамним несмешивим сапрожимањем његовог божанства и његовог тела, ми смо истински постали освећени. И откада је син Божји и Бог. божанством нестрадални. пострадао примљеним

(телом) и наш дуг избрисао, изливши за нас драгоцени откуп и добростојни (јер умолитељна је пред Оцем и часна крв Сина), ми смо истински стекли слободу. И откада је сишавши у ад окованим душама, као заробљеним, проповедао опроштај, као и прогледање слепима, свезавши моћног силом Надмоћнога, васкрснуо обесмртивши од нас примљено своје тело истински смо постали бесмртни. Откада смо се водом и Духом родили, уистину се усиновисмо и постадосмо наследници Божји. Отуда Павле и назива верне светима; отуда смрт Светих не оплакујемо, већ празнујемо. Отуда „нисмо под законом него смо под благодаћу“, „оправдани вером“ и познајући Бога једнога истинитога „праведник не подлеже закону“ нисмо потчињени стихијама закона као деца, него сазревши у мужа савршена, тврдом храном се хранимо, не оном која води у идолослужење. Дobar је закон који сија као светилник у тамном месту, али дотле док дан не сване. А сада је већ засијао светлоносац у срцима нашим и вода жива богопознања покри

многобожачка мора и сви познасмо Господа. „Старо прође, гле, све ново постаде" (2 Петр 1,19; 2 Кор 5,17). Зато и каже божански Апостол врховном апостоу Петру: „Кад ти који си Јудејац живиш незнабожачки а не јудејски, зашто нагониш незнабошце да живе јудејски?" (Гал 2,14). И пише Галатима: „Сведочим опет сваком човеку који се обрезаје да је дужан сав закон творити" (Гал 5,3).

(1,22) Некада не знајући Бога, робовали смо боговима који то нису, а сада познавши Бога боље будући познати Богом, како се можемо поново вратити немоћним и бедним стихијама? Видех људски лик Божји „и би спасена душа моја". Гледам икону Божју као што је виде Јаков, иако другачије: онај је виде невештаствену, која је наговештавала умним очима оно што ће се догодити, а ја онога који се у телу јавио, сећања усијаност. Од болести су лечили, демоне прогонили: сенка апостола, марамице и убруси. Како онда да се не прослави сенка и икона Светих? (Дап 5,15; 19,12). Зато или забрани

поштовање целог вештаства или не
уводи новотарије „нити померај
границе вечне, које поставише Оци
твоји“.

(I, 23) Нису предали очевици и слуге
Речи само писменима црквени
поредак него и неким неписаним
предањима. Свети Василије у 27.
глави његових 30 поглавља
упућених Амфилохију „О светом
Духу“ дословно каже: „Неке од
догмата и учења у Цркви сачуваних
имамо из записаних предања а неке,
пак, смо примили из апостолског
предања, пренетог нам тајно. Но, и
једно и друго поседују исту силу у
односу на побожност и исту
вредност. Ово не може нико порећи
од оних који су макар мало искусни
у црквеним установама. Ако ли
покушамо одбацивати неписане
обичаје као безначајне, измаћи ће
нам да тиме штетимо оно што је
суштинско у Еванђељу...“ И
божански Павле каже: „Тако, дакле,
браћо, стојте чврсто и држите
предања, којима сте научени, било
нашом речју, било посланицом“ (2
Сол 2,15). Ако дакле, постоји толико
ствари које су неписано предате

Цркви и до сада сачуване, зашто онда умањујеш значај икона?!

(II, 23) Имај у виду да и Закон и све што је у вези са њим, па и сво наше богослужење јесте рукотворена светиња која нас преко вештаства приводи невештаственом Богу. Закон и све што је у вези са законом био је нека врста нацрта будуће иконе, тј. нашег служења Богу, а наше служење Богу икона будућих добара; саме пак, ствари су горњи Јерусалим, невештаствени и нерукотворени. Као што каже исти Апостол Павле: „Немамо овде постојана града него тражимо будући" (Гал 4,26), који је горњи Јерусалим „чији је неимар и творац Бог" (Јевр 13,14; 11,10). Јер све што је по Закону и у вези са нашим служењем, постало је ради њега (горњег Јерусалима), њему нека је слава у векове.

(III, 12) Називајући блаженим своје ученике Господ рече: „Многи цареви и пророци желели су видети што ви видите, и не видеше, и чути што ви чујете и не чуше" (Мт 13,17). А ваше очи су блажене што виде и уши што

чују! Видели су, дакле, апостоли телесно Христа и страдања и чудеса његова и чули речи његове. И ми желимо да га видимо и чујемо и да будемо названи блаженим. Они га видеше лицем к лицу јер беше присутан телесно, а ми пошто није телесно пред нама, слушамо његове речи као преко књига и освећујемо слух и преко њега душу и осећамо се блаженим и клањамо се с поштовањем светим књигама, преко којих чујемо речи његове. Тако и преко сликања икона гледамо образац његовог телесног лика и чудеса и страдања његових, и освећујемо се и обавештавамо и радујемо и осећамо блаженим; и чествујемо и поштујемо и клањамо се његовом телесном лику. А гледајући његов телесни лик поимамо, колико је то могуће, и славу његовог Божанства. Јер пошто смо двојаки, саздани од душе и тела те нам душа није нага него покривена као завесом, немогуће нам је независно од телеснога доћи до духовних ствари. Као што, дакле, преко чулне речи слушамо телесним ушима и поимамо духовне ствари, тако и преко телесног гледања

(сазерцања) долазимо до духовног гледања (сазерцања). Христос је зато примио душу и тело, зато што тело и душу има сам човек. Зато је двојако и крштење, водом и Духом, и причешће и молитва и појање, све је двојако, телесно и духовно, па и светиљке и кандила.

(Ш, 14) Али пошто је реч о икони и поклоњењу, потребно је да то опширније објаснимо и да кажемо: Прво, шта је икона? Друго, ради чега је икона настала? Треће, каквих све врста икона има? Четврто, шта је оно што се изображава а шта је неизобразиво? Пето, ко је први сликао иконе?

(Ш, 15) Онда и о поклоњењу: Прво, шта је поклоњење? Друго, колико има начина поклоњења? Треће, колико ствари којима се клања налазимо у Светом писму? Четврто, о томе да је свако поклоњење ради Бога поклоњења достојног. Пето, да поштовање иконе прелази на прволик.

(Ш, 16) Прво, шта је икона? Икона је подобје (слика) и приказане и изображење некога,

које собом показује оно што је насликано. Свакако, икона није у потпуности слична прволику, то јест онеме што је насликано, јер друго је икона а друго оно што је насликано, тако да се види међу њима разлика, пошто то двоје није једно и исто. На пример: човекова слика (икона), изражава црте тела, не поседује душевне силе, јер нити живи нити мисли нити говори нити осећа нити покреће удове. Па и син који је природна слика (икона) оца има нешто другачије у односу на њега: он је син а не отац.

(III, 17) Друго, ради чега је икона настала?

Свака икона (слика) открива и показује оно што је скривено. Као на пример: будући да човек нема чисто знање о ономе што је невидљиво, зато што му је душа покривена телом, нити о ономе што ће после њега доћи, нити о стварима које су просторно одвојене и удаљене, као биће које је временом и местом ограничено то је ради усмеравања знања и откривања и објављивања скривених ствари пронађена икона (слика). Ово свакако ради користи и

добробити и спасења, како би преко нацртаних и видљиво показаних ствари познали оно што је сакривено, па онда за оним што је сакривено чезнули и ревновали, а оно што му је супротно, зло, одбацили и омрзнули.

(III, 18) Треће, каквих све врста икона има?

Постоје различите иконе. Прва врста иконе је природна. У свакој ствари мора прво да има оно што је она по природи а тек онда оно што је по усвојењу и по подражавању. Тако и човек мора да буде (то) прво природом а онда усвојењем по подражавању. Прва, пак, природна и непроменљива икона невидљивога Бога је Син Очев који у себи показује Оца. „Бога нико није видео никада" и опет: „не даје ко Оца видео" (Јн 1,18; 6,46). А даје Син икона Оца то каже сам Апостол: „Који је икона невидљивога Бога" (Кол 1,15), а у посланици Јеврејима: „Он који је сјај славе и обличје бића Његовог" (Јевр 1,3). Да у себи показује Оца види се у Јовановом Еванђељу када на Филипове речи: „Покажи нам Оца и биће нам доста",

Господ каже: „Толико времена сам са вама, и ниси ме познао, Филипе; онај који је мене видео, видео је Оца" (Јн 14,8). И заиста, Син је природна икона Оца, непроменљива, по свему Оцу слична изузев нерођености и очинства. Јер Отац је нерођени Родитељ а Син рођен и није Отац. И Дух Свети је икона Сина: „јер нико не може назвати Исуса Господ осим Духом Светим" (1 Кор 12,3). Кроз Духа Светога познајемо Христа Сина и Бога и у Сину видимо Оца. Јер по самој природи реч ј е весник ума а дух оно што најављује реч. Дух Свети је потпуно слична и непроменљива икона Сина, једино се разликује исхођењем, јер Син је рођен а не исходи. уосталом, син је природна икона свакога оца. Ово и јесте прва врста, природна, иконе.

(III, 19) Друга врста иконе јесте појам у Богу његове будуће творевине, тј. његов предвечни савет, вечно исти. Јер Божанско је непроменљиво и савет (замисао) његов беспочетан. Њиме онако како је предвечно замислио тако, у времену које је предодредио, бива

оно што је одређено. Јер иконе и преднацрти оног што њиме бива јесте замисао о свакоме од њих. Њих Св. Дионисије (Ареопагит) назива и „предодређења". Тако се у његовом савету (замисли) оцртава и изображава оно што је он предодредио и што ће неизоставно постати пре његовог настанка.

(Ш, 20) Трећа врста иконе је она коју је Бог створио по подражавању, тј човек. Јер како би могао бити исте природе са нествореним онај који је створен сем по подражавању (угледању)? Као што је Ум (Отац) и Реч (Син) и Свети Дух један Бог, тако је и ум, реч и дух један човек, и по слободи воље и по сили владања. Сам Бог каже: „Да створимо човека по лику (икони) и по подобију нашем" и одмах додаје: „И нека владају рибама морским и птицама небеским", и опет: „И владаће рибама морским и птицама небеским и целом земљом и господариће њоме" (Пост 1,26.28).

(Ш, 21) Четврта врста иконе (слике) бива када Свето писмо ствара образе и изображења невидљивих и

бестелесних ствари, телесно
изображаваних, ради (макар)
извесног поимања Бога и анђела,
стога што ми нисмо у стању да
сагледавамо оно што је бестелесно
без нама одговарајућих слика
(образа), како каже дубоки зналац
божанских ствари Дионисије
Ареопагит. То што су показивани
образи неизобразивих ствари и
облици онога што је безоблико
(бесформно), могло би се рећи да
томе није једини разлог нама
одговарајућа аналогност, немоћна да
се непосредно уздигне до умних
сазерцања (сагледавања), па се зато
остварује у својим и себи сродним
анагогијама (узвођењима). Ако,
дакле, божанска Реч у промишљању
о ономе што нам је прикладно
(аналогно), од свуда нам црпе оно
што (нас) узводи и примењује на
просте и безоблике (бесформне)
ствари, образе, како онда да не
изобрази оно што је по самој
природи својој уобличено образима,
оно за чим човек чезне али што није
у стању да види јер није присутно?
Богоречити Григорије каже да ма
колико се ум трудио, немоћан је да
изађе из телесности (чулности):

„Али што је на Богу невидљиво од постања света, умом се у створењима сагледава" (Рим 1,20). Ми и у створењима видимо иконе (слике) које нам собом наговештавају дискретно божанске појаве. Тако, на пример, кажемо да се надначална Света Тројица одсликава кроз сунце, светлост и сунчев зрак, или кроз извор, реку која из њега истиче и сами ток; или: ум и реч и наш дух, или ружу, цвет и мирис.

(III, 22) Пета врста иконе се зове она која прасликује и предуказује на будуће догађаје, као купина (Изл 3,2) и роса пала на руно (Суд. 6,40) на Богородицу Дјеву; такође и жезал (Бр. 17,10) и стамна (Изл. 16,33). Тако је и змија предуказивала оне који су крстом уништили свелукаву змију (Број. 21,9), а море, вода и облак Духа крштења.

(III, 23) Шеста врста иконе, то су оне слике које представљају сећање на догађаје или чуда или врлине, у славу и част и обележавање врсних и врлинама прослављених људи, или слику порока, ради победе и посрамљења злих људи, на каснију

корист оних који се обожују, како би зло избегавали а у врлини ревновали. Ова врста иконе је двојака: записује се у књиге преко речи, јер слово изображава реч, као што је Бог урезао Закон у таблице (Изл. 31,18; 32,16) и заповедио да се записују животи богољубивих људи; и преко чулног гледања, као што је Бог заповедио да се ставе стамна и жезал у кивот завета за вечни спомен и као што је наредио да се имена племена извајају на камењу нарамника (Изл. 28,21). И не само то, него и да се 12 каменова узму из Јордана за знаменовање свештеника (дивне ли и уистину велике тајне!) који су носили кивот и ишчежавања воде (Ис., Нав. 4,39). Исто тако, и ми сада са љубављу сликамо иконе врлином украшених људи на ревност и наше сећање и саревновање. Зато, или забрани сваку слику и постави закон супротан Ономе који је заповедио да се овако ради, или прихвати сваку, сагласно смислу и врсти сваке поједине од њих.

(III, 24) У четвртом поглављу ће бити речи о томе шта може да се слика а шта не може бити сликано, и

како се свако појединачно слика.
Природно је да се сликају тела која
имају облике и телесни опис и боју.
Анђели, пак, и душа и демон такође
се по својој природи обликују и
описују, иако не телесно и грубо, јер
будући да су духовни, верује се да су
на духовним местима присутни и
духовно делатни. И они се сликају
телесно, као што је Моисије
изобразио херувиме и као што су се
они јавили достојнима, али та
телесна слика указује на неко
бестелесно и духовно виђење.
Божанска природа једина је
неописива и савршено непојмљива и
неизобразива и несхватљива, иако
божанско Писмо приписује Богу
образе, на изглед телесне, тако да се
виде форме (облици), а и саме
бестелесне. Јер пророци и они
којима су се откривали гледали су их
не телесним него духовним очима,
тако да они нису били видљиви
свима. Просто речено, можемо
сликати иконе свих образа (утвара)
што смо видели а поимамо их онако
као што су се јавили. Понекад се
догађа да од речи схватамо образе
(утваре), међутим, до њиховог
разумевања долазимо на основу оног

што смо видели. Тако бива и код сваког чула: на основу онога што смо омирисали или окусили или опипали, преко речи допиремо до њиховог схватања.

(Ш, 25) Видели смо, дакле, да није могуће видети природу ни Бога ни анђела, ни душе ни демона.

Међутим, то се даде видети у неком преобликовању, тиме што божанска промисао даје ономе што је бестелесно и неизобразиво и без телесног уобличења образе и облике, ради нашег руковођења и ради макар овлашног (грубог) и делимичног њиховог познања, да не бисмо били у потпуном незнању Бога и бестелесних створења. Бог је савршено бестелесан по природи, анђеол, пак, и душа и демон, упоређени са Богом, јединим неупоредивим представљају тела, а (упоређени) са вештаственим телима бестелесни су. Зато их је Бог, не хотећи да останемо у потпуном незнању бестелесних бића, обложио образима и облицима типосис; и сликама (иконама), дао им је аналогно нашој природи телесне облике гледане

невештаственим видом ума. Њих обликујемо и сликамо, као што су на неки начин били уобличени и насликани херувими. Но, Свето писмо има и Божје образе () и иконе (слике).

(Ш, 26) Ко је први насликао икону? Сам Бог је први родио Јединородног Сина свога, своју живу икону, природну, непроменљиво обличје своје вечности. Створио је и човека по лику (икони) својем и подобију (Пост 1,26). И Адам виде Бога и чу глас ногу његових док је ходио у предвечерје, и сакри се у Рају (Пост 3,8). И Јаков је видео Бога и рвао се с њим (Пост 32,24), што значи да му се Бог јавио као човек. И Моисије га виде као озадину човечију (Изл. 33,23) и Исаија као човека га виде како седи на престолу (Ис. 6,1). Такође и Данило виде обличје човека и као Сина човечјега, дошавшега ка Староме данима (Дан. 7,13). Но, нико није видео природу Божју него само образ () и икону (слику) онога што ће се догодити у будућности. Јер је требало да Син и Логос Божји невидљиви постане истински човек, да би се сјединио са

нашом природом и јавио на земљи. Зато су се сви који су видели образ и икону (слику) будућега поклонили, као што каже Апостол Павле у посланици Јеврејима: „У вјери помријеше сви ови не дочекавши остварење обећања, али их видјеше из далека и целиваше" (Јевр 11,13).

Зар онда да ја не насликам икону Онога који је ради мене постао видљив природом тела и зар да му се не поклоним и да му не одам почаст преко поклоњења и почасти икони? Аврам је видео не природу Божју („Бога нико никад није видео", Јн. 1,18) него икону Бога, и павши ничице поклони се (Пост 17,17). Исус Навин виде не природу анђела, него икону (слику) (природа анђела се не да видети телесним очима) и павши поклони се (Ис. Нав. 5,14); слично и Данило (анђео није Бог него створење и слуга који предстоји Богу) поклони се анђелу не као Богу, него као Божјем предстојнику и служитељу (Дан. 8,18). Зашто онда да и ја не сликам икону пријатеља Христових и да им се не поклоним, не као боговима, него као иконама пријатеља Божјих? Јер ни Исус

Навин ни Данило се нису поклонили анђелима које су видели као боговима. Тако се ни ја не поклањам икони као Богу, него преко икона и Светих приносим Богу поклоњење и част ради кога чествујем и његове пријатеље и смерно уважавам. Јер Бог се није сјединио са природом анђела него се сјединио са природом људи. Бог није постао анђеоло, него је Бог постао по природи и истински човек: „Јер заиста се не присаједини анђелима, него се присаједини сјемени Аврамову" (Јевр 2,16). Није природа анђела постала Син Божји по ипостаси, него је људска природа постала Син Божји по ипостаси (личности). Нису се анђели присајединили ни постали заједничари божанске природе него енергије и благодати, а људи се присаједињују и постају заједничари божанске природе (2 Петр 1,4): они људи који се причешћују телом Христовим светим и пију крв његову часну. Јер се (људска природа) сјединила ипостасно са Божанством, тако да су две природе сједињене нераздељиво у телу Христовом којим се ми причешћујемо, те са две природе општимо, тела телесно,

Божанства духовно, боље рећи с
обадве узајамно. При том се
ипостасно не поистовећујемо (јер
прво постојимо па се онда
сједињујемо) него по прожимању
тела и крви. Па како онда да нису
већи од анђела они који држањем
заповести чувају истинско
сједињење. Наша природа је
унеколико умањена од анђелске због
смрти и тромости тела алије
благовољењем и сједињењем са
Богом постала већа од анђела. Јер
пред њом која седи на престолу
славе у Христу, анђели стоје са
страхом и трепетом и стаће пред њу
устрашени на Дан судњи. Свето
писмо њих не назива
сапричасницима и заједничарима
божанске природе („јер су сви
духови који богослуже, шиљани на
служење онима који ће наследити
спасење", Јевр 1,14), нити да ће
сацаровати ни бити сапрослављени,
нити да ће сести за Очевом трпезом,
а Свети су названи синови Божји и
наследници Божји и сунаследници
Христови. Зато поштујем Свете и
сапрослављам слуге и пријатеље и
сунаследнике Христове, слуге по
природи и пријатеље по слободном

опредељењу и синове и наследнике по божанској благодати, као што Господ каже Оцу.

Пошто смо говорили о икони да кажемо нешто и о поклоњењу, и то прво: шта је поклоњење?

(Ш, 27) О поклоњењу. Шта је поклоњење? Поклоњење је знак покорности, потчињености и смирења. Постоје многе врсте (начини) поклоњења.

(Ш, 28) Колико има врста (начина) поклоњења?

Прва врста (начин) поклоњења јесте богопоклоњење које приносимо једино поклоњења по природи достојном Богу, и то на разне начине. Прво, на начин служења Њему се клањају сва створења као слуге господару, јер Писмо каже: „Све и сва теби служи" (Пс. 118,91), једни то чине добровољно, други невољно. Једни се поклањају добровољно и свесно као што то чине побожни, а други познајући га и не хотећи, невољно му се поклањају као демони. Трећи опет не познајући Бога по природи, невољно се поклањају ономе кога не познају.

(Ш, 29) Други начин је начин дивљења и богочежње, на који се Богу поклањамо ради његове природне славе. Јер он је једини прослављен, не у смислу да од неког другог има славу него зато што је он сам узрок сваке славе и сваког добра, светлост непојмљива, сладост неизрецива, бездан доброте, мудрост неиспитива, лепота неописива, свесилна сила, једини сам по себи достојан дивљења, поклоњења, прослављења и богочежње.

(Ш, 30) Трећи начин јесте начин благодарности за добра која су се ради нас догодила. Јер сва бића су дужна да благодаре Богу и да му приносе вечно поклоњење, зато што све од њега има постојање и у њему се садржи и што свима предаје изобилно од својих дарова и без тражења, и жели да се сви спасу и учествују у његовој доброту. Дуготрпељив је због наших грехова, обасјава сунцем праведне и неправедне и излива кишу на зле и добре. И зато што Син Божји постаде ради нас оно што смо и ми, и учини нас заједничарима божанске природе, јер „бићемо њему слични”

као што каже Јован Богослов у
Саборној посланици (1 Јн 3,2).

(Ш, 31) Четврти начин јесте начин
лишености и наде на добротина,
на основу којих знамо да без њега не
можемо ништа чинити или имати
добро: поклањамо се сваки иштући
од њега оно што нам је потребно и за
чим чезнемо, да се избавимо зала и
задобиемо добра.

(Ш, 32) Пети начин је начин
покајања и исповести. Јер кад
грешимо поклањамо се и припадамо
Богу молећи се за опроштај грехова
као захвалне слуге. Овај начин је
тројак: човек тугује или из љубави
или да се не лиши Божјих
добротина или зато што се
плаши пакла. Први начин је из
захвалности и љубави према самом
Богу и синовског расположења,
други је најамнички, а трећи
робовски.

(Ш, 33) Шта све у Светом писму
налазимо за поклоњење и који су све
начини на које приносимо
поклоњење створењима?

На првом месту то су она (створења) на којима је починуо Бог, једини свети и „у светима почивајући“, као у Светој Богородици и свима Светима. То су они који су се колико је могуће уподобили Богу својом слободном вољом и Божјим усељењем и сарадњом; они се истински називају и богови, но не по природи него по усвојењу, као што се усијано гвожђе назива огањ, но не по природи него по усвојењу и примању огња. Јер се каже: „Будите свети, јер сам ја свет“ (Левит 19,2). Прво је, слобода воље. Потом, свакоме који слободно бира добро Бог сарађује на добру, а онда: „уселићу се у њих и живећу у њима“ (2 Кор 6,16); и „храмови смо Божји и Дух Божји борави у нама“ (1 Кор 3,16); а онда „даде им власт над духовима нечистим, да их изгоне и да их исцељују, сваку болест и сваку немоћ“ (Мт 10,1), и „оно што ја чиним и ви ћете чинити и више од тога ћете чинити“ (Јн 14,12), и још: „живим ја“, говори Господ, „него прославићу оне који ме прослављају“ (1 Цар 2,30), и „ако му састрадавамо, да се и сапрославимо“ (Рим 8,17), и „стаде Бог на сабору

богова, посред богова ће расудити" (Пс 81,1). Они заиста и јесу богови али не по природи, него као заједничари Бога по природи. Тако су и поклоњења достојни али не по природи него као они који у себи имају по природи поклоњења достојног, као што усијано гвожђе није по природи недоступно додиру и пламено, него као оно што општи са природним огњем. Поклањамо им се као онима који су од Бога прослављени, као онима који су Богом постали страшни непријатељима и добротвори онима који им приступају са вером, не као боговима по природи и добротворима него као служитељима и литурзима Божјим и као онима који су из љубави према њему стекли смелост. Поклањамо им се јер се тиме служи Цару, који гледа како је поштован љубљени његов слуга, не као цар, него као послушни служитељ и благонаклони пријатељ. И примају по молитвама они који са вером приступају, било да то иште служитељ од цара, било да цар прима почаст и веру онога који иште преко његовог служитеља, јер због њега је тражио. Тако су се

исцељивали они који су преко апостола приступали (Богу); тако су сенка и убруси и појасеви апостола давали исцељења (Дап 5,15; 19,12). Они пак, који хоће на бунтовнички начин и отпаднички да им се приноси поклоњење као боговима, такви су поклоњења недостојни и достојни вечног огња. И који из презира и гордом мишљу не поштују слуге Божје, као надмени и гордљивци, такви су за осуду као они који Бога обешчашћују. Сведоци тога су деца која су се ругала Јелисеју и зато постала плен медведима (4 Цар 2,23.24).

(III, 34) Други је начин онај на који се клањамо створењима преко којих и у којима је Бог дејствовао наше спасење, било пре доласка Господњег, било после његовог домостроја у телу, као што су: Синајска гора и Назарет, јасле у Витлејему и пећина, света Голгота, дрво Крста, клинови, сунђер. трска, свештено копље и спасоносна одежа, хитон, пелене, плаштаница. свети гроб извор нашега спасења, гробни камен, света Гора сионска, такође Маслинска гора, Овчија

купелъ, Гетсиманска башта. Све ово и све њему слично поштујем и поклањам му се, и сваки храм Божји свети, и све оно у чему се Бог именује, и то не ради њихове природе него зато што су сасуди божанске енергије и што је преко њих и њима Бог изволео да изврши наше спасење. Јер и анђеле и људе и свако вештаство које је постало заједничар божанске енергије и послужило моме спасењу поштујем и поклањам се, управо ради божанске енергије. Но, Јудејцима се не клањам јер они нису заједничари божанске енергије, нити су Господа славе, Бога мога, с циљем мога спасења разапели него пре Бога и добротвора нападајући мржњом и завишћу. „Господе, заволех лепоту дома твога", каже Давид, и место обитавања славе твоје" (Пс 25,8). Такође „поклоните се месту где стајаху ноге његове" (Пс 98,5), и још:
„Поклоните се Гори светој његовој" (Пс 98,9),. Света одуховљена Гора Божја јесте Света Богородица, а горе словесне Божје апостоли: „горе заиграше као овнови, а брда као јагањци овчији" (Пс 113,4).

(Ш, 35) Трећи је начин онај на који се поклањамо ономе што је Богу посвећено, светим еванђељима и другим књигама: „јер написа се за поуку нама, на које дође свршетак векова" (1 Кор 10,11). Дискоси, путири, кадионице, светиљке и трпезе, јасно је да је све то достојно поштовања. Јер, гле, кад је Валтазар заповедио да народ употреби свештене сасуде, како разори Бог његово царство! (Дан 5,28).

(Ш, 36) Четврти начин је онај на који се поклањамо образима који су се открили пророцима (видели су Бога у иконицим виђењима), као и образима (иконама) онога што ће се догодити. Такви су: Аронов штап који изображава тајну Дјеве, и стамна и трпеза; и Јаков се поклонио на врху штапа, а он је био праслика Спаситеља. Ту спадају и образи (слике) онога што се догодило, за спомен, на пример: скинија која је изображавала цео свет (јер, гле, Бог говори Моисију: „Образ показах ти на Гори" (Изл. 25,40), златни херувими, извајани, и херувими на завеси, извезени. Тако се клањамо образу крста часнога, телесном

подобију Бога мога, оне која гаје
родила и његових служитеља.

(Ш, 37) Пети начин је онај на који се
поклањамо једни другима, као
судионицима Божјим и по лику
Божјем створеним, смирујући се
једни пред другима и испуњујући
закон љубави.

(Ш, 38) Шести начин се односи на
начелнике и оне који власт имају
(„подајте, речено је, свима оно што
им припада, коме част част" Рим
13,7). Тако се Јаков поклонио
старијем брату Исаву (Пост 33,3), и
фараону од Бога постављеном
владару (Пост 47,7).

(Ш, 39) Седми начин је када се
робови поклањају господарима и
добротворима и молитељи онима
који су им потребни, као Аврам
синовима Еморовим, кад од њих
купи сугубу пећину (Пост 23,9).

(Ш, 40) Просто речено, поклоњење
је символ страхопоштовања, љубави
и почести, покорности и смирења.
Међутим, никоме се не сме клањати
као Богу, осим једином Богу по

природи, а другима свима давати оно што им припада ради Господа.

(Ш, 41) Видите каква крепост и каква божанска сила се даје онима који вером и чистом савешћу приступају светим иконама. Зато, браћо, стојмо на камену вере и предању Цркве, не померајући границе које поставише Свети Оци наши, не уступајући онима који желе да уводе новотарије и да разарају грађевину свете Божје католичанске и апостолске Цркве. Јер ако се допусти свакоме да ради што хоће, мало помало ће се разорити цело тело Цркве. Не, браћо! Не, христољубива чеда Цркве! Не постидите мајку нашу, не лишите је украса њеног! Примите њу која се за мене моли! Научите шта Бог за њу каже: „Сва си дивна, ближња моја, и нема мрље на теби" (Песма надпесмама. 4,7).

Поклонимо се и богослужимо јединоме Творцу и Саздатељу као по природи поклоњења достојном Богу. Поклонимо се и Светој Богородици не као Богу, него као Мајци Божјој по телу. Још се поклонимо и Светима као изабраним пријатељима

Божјим и онима који су стекли смелост према њему. Јер ако се људи клањају трулежним царевима веома често безбожним и грешним, и кнежевима које су они поставили и киповима, сагласно апостолској речи: „Началствима и властима покоравате се" (Тим 3,1), и „подајте свима оно што им припада, коме част част, коме страх страх" (Рим 13,7), и по речи Господњој: „Подајте ћесару ћесарево а Божије Богу" (Мт 22,21); колико ли се тек треба поклањати Цару царева, као Једином КОЈИ по природи господари, и његовим пријатељима и слугама који су загосподарили над страстима и постали началници по свој земљи („поставићеш их", каже Давид, „началницима по свој земљи" Пс 44,17); који су примили власт над демонима и болестима и који ће заједно са Христом царовати царством нетрулежним и неразоривим. Сама њихова сенка одгонила је болести и демоне! Зато не сматрајмо да је икона немоћнија од сенке, јер она истински оцртава прволик. Браћо, хришћанин је вера. Зато онај који с вером приступа много шта ће задобити а „који се

двоуми сличан је таласу морском,
ветром гоњеном и узбурканом"
(Јаков 1,6), такав неће ништа
задобити. Јер сви Свети су вером
Богу угодили. Зато прихватимо
предање Цркве правим срцем а не
многим помислима. Бог је човека
створио правим а људи потражише
помисли многе. Нећемо допустити
учење нововерја као супротног
предању Светих Отаца. „Ако вам
неко благовести друго од онога што
примисте, да буде проклет".
Поклањамо се, дакле, иконама
приносећи поклоњење не материји
него преко њих онима који су на
њима насликани. Јер „част иконе
узлази прволику", као што каже
божанствени Василије.

(Ш, 42) А вас, најсвештеније стадо
Христово, христоименити народе,
народе свети, тело Цркве, нека
Христос испуни радошћу његовог
васкрсења и нека вас удостоји да
следите стопама светих пастира и
учитеља Цркве и да задобијете славу
његову у сјају Светих. Нека би њу
сви задобили његовом благодаћу,
како би га вечно славили, са

беспочетним Оцем, коме нека је
слава у векове векова. Амин.

Превео: Митр. Амфилохије
(Радовић)